

درآمد

نوشته حاضر پژوهشی است تحلیلی در تاریخ نهضت کربلا. اهمیت قیام امام حسین (ع) علیه نظام اموی و شگفتی از این حادثه تلخ و فجیع، یعنی قتل عام خاندان پیامبر در فاصله اندکی پس از رحلت رسول اسلام، آن هم به دست خاندانی که در عصر حیات پیامبر کینه‌توزترین خاندان با دیانت نبوی بودند و کمی بعد به نام دفاع از آیین محمدی (ص) و خلیفه مسلمین، به قتل عام امام حسین (ع) و اهل بیت پیامبر اسلام پرداختند، باعث شد تا از دیرباز نویسندگان شیعی و اهل سنت و حتی در قرون اخیر، شرق شناسان و اسلام شناسان غربی به بررسی این حادثه مهم تاریخ صدر اسلام، توجهی جدی نشان داده در ترسیم ابعاد مختلف آن مساعی فراوانی به کار بندند و آثار و نوشته‌های گوناگونی تألیف کنند. طبعاً آنچه پیش روی خوانندگان محترم قرار دارد، اثری است در ادامه آن آثار و وامدار به شماری از آنها، اما با ادعای واریسی تحلیلی فزون‌تر در بنیادها و ماهیت قیام کربلا و متکی به کهن‌ترین منابع و دست‌اول‌ترین آنها. قضاوت درباره میزان توفیق نویسنده در جهت ارائه اثری تحلیلی و متکی به اصول نقادی تاریخی و پیراسته از پیرایه‌های عاطفی بعدی، طبعاً به عهده خوانندگان نکته‌سنج و ژرف‌اندیش و صاحب‌نظر است. به همین روی نیز نویسنده امید دارد تا از طریق عنایت این گروه از خوانندگان و نقادبهای عالمانه آنان، به کاستیها و معایب نوشته خویش وقوف یابد و در اصلاح آنها بکوشد.

اهمیت جایگاه ابومخنف در روایت واقعه کربلا ایجاب می‌کرد تا پیش از ورود به بحث اصلی، ارزش روایات این عمده‌ترین گزارشگر نهضت کربلا از ابعاد گوناگون بررسی شود. برای حصول به این منظور، طرح نوشته‌ای بسیار مفصل تنظیم شده بود، اما با ملاحظه محدودیتها، آن طرح در قالب نوشته‌ای کوتاه

سامان یافت و ارائه شد. امید آنکه همین مختصر نیز راهی گشاید به شناخت ابومنخف، فرزانه‌ای که درباره او هنوز نوشته‌ای شایسته و تحقیقی مستقل صورت نگرفته است.

پس از نقد و بررسی منابع تحقیق، بخش اول این نوشته را به جستاری در باب ریشه‌های تاریخی قیام کربلا اختصاص داده‌ایم. کربلا نه حادثه‌ای دفاعی و ناگهانی بود و نه رخدادی معمولی. بنابراین شایسته بود که ریشه‌های این رخداد بزرگ را در قالب بحثی مفصل و جدی بکاویم. سلطنت یزید و نهضت امام حسین (ع)، عزیمت امام به سوی کوفه، ورود کاروان حسینی به دشت کربلا و سرانجام بررسی اهداف و بنیادهای نظری و اعتقادی نهضت امام حسین (ع)، بخش دوم این نوشته را تشکیل می‌دهند. در قالب تمام بخشها کوشیده‌ایم تا ضمن استناد به منابع متعدد، همواره به تحلیل پایبند باشیم و رخدادها را در ضمن تحلیل ریشه‌ها عرضه کنیم.

بخش نهایی این نوشته نیز شامل نام و نشان تمام کسانی است که در منابع مختلف به عنوان شهید کربلا معرفی شده‌اند. ارائه این مجموعه از نام و نشان، طبعاً به معنی تأیید یا تکذیب شهادت هر یک از آنان نیست. هدف ما ترسیم نام و نشان کسانی بوده است که در آثار تاریخی و مقاتل، به شهید کربلا شهرت یافته‌اند. بررسی صحت و سقم این گزارشها طبعاً پژوهشی مستقل را طلب می‌کند. در انتهای کتاب با ارائه جدولی تطبیقی کوشش کرده‌ایم تا اختلاف گزارشها و چگونگی انعکاس نام و نشان شهدای کربلا را در آثار مختلف و منابع مربوط به زمانهای متفاوت ارائه کنیم. امید است این تلاش بسیار وقت گیر و پر زحمت، برای محققان و علاقه‌مندان مفید و عاری از سهو و خطا بوده باشد.

وظیفه خویش می‌دانم برای مساعدت در چاپ و نشر این کتاب، از تمام اولیای سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی، خصوصاً جناب آقای دکتر احمدی، ریاست محترم سازمان و سرکار خانم دکتر ترکمنی آذر، مسئول گروه تاریخ «سمت» صمیمانه سپاسگزاری کنم. طبعاً بدون همراهی آنان، خاصه ریاست

درآمد ۳

سازمان، این نوشته با شتاب به مرحله چاپ و نشر نمی‌رسید. فرزندانم راحیل و نسیم در مراحل مختلف تألیف، چه رهیابی به ارجاعات و چه مقابله دست‌نویسها با نمونه‌های تایپی، یاری‌ام کردند. دوست دارم این نوشته را به آنان تقدیم کنم. امید که در دشت پاک وجودشان همیشه نهال عشق به فرزاندگی بارور و شاداب بماند و همیشه با زلال ایمان همراه باشند.

غلامحسین زرگری نژاد

تهران - اسفند ۱۳۸۱ / محرم ۱۴۲۴